

КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА БЕЗВЪЗВРАТНИТЕ ЗАГУБИ В БЪЛГАРИЯ ПРИ КОВИД-19 – ЯВЛЕНИЕ ПРОМЕНИЛО ЗАВИНАГИ ЧОВЕШКОТО ОБЩЕСТВО

Д. Димитрова, Е.Георгиева*, Д. Деков**

Катедра „Превантивна медицина”, ФОЗ, МУ-София, София
ул. Бяло море №8, 1527 Център, София, България
e-mail: d.dimitrova.dd@mail.bg

*Катедра „Социална медицина”, ФОЗ, МУ-София, София
ул. Бяло море №8, 1527 Център, София, България

**Катедра „Обща медицина, съдебна медицина и деонтология”, ФОЗ, МУ-Плевен, Плевен
ул. "Св. Климент Охридски" 1, гр. Плевен 5800, България

Резюме: В края на 2019 г., през декември, е регистриран нов човешки коронавирус (НЧКВ) от СЗО, а три месеца по-късно, на 11 март, 2020 г., е обявена пандемия. Непознатите щамове, се характеризират с висока заболяемост, но и със сформирани на растящ дял на **безвъзвратните загуби** сред населението. Според анализа на данните, до края на първото полугодие на 2021 г. от началото на пандемията в България смъртността е определена като растяща, с регистрирана смъртност повече от 250 на 100 000 души. Анализът посочва няколко групи рискови фактори между които и възрастовата структура на населението, и заболяемостта от тежки хронични заболявания (ТХЗ). В България пикът на смъртността съвпада с този на развитието и разпространението на НЧКВ. Познаването и анализът на рисковете за повишена смъртност имат значение за изработване на програми за редуцията им в полза на здравния риск менаджмънт.

Ключови думи: нов човешки коронавирус, безвъзвратни загуби, рискови фактори/причини, България

CRITICAL ANALYSIS OF THE IRRETRIEVABLE LOSSES IN BULGARIA AT COVID-19 - A PHENOMENON THAT HAS CHANGED HUMAN SOCIETY FOREVER

D. Dimitrova, E. Georgieva*, D. Dekov**

Department "Preventive Medicine", FPH, MU-Sofia, Sofia
"Byalo more" 8, 1527 Sofia Center, Sofia, Bulgaria
e-mail: d.dimitrova.dd@mail.bg

*Department "Social Medicine", FPH, MU-Sofia, Sofia
Byalo more" 8, 1527 Sofia Center, Sofia, Bulgaria

**Department "General medicine, forensic medicine and deontology", FPH, MU-Pleven, Pleven
1, Sv. Kliment Ohridski Str. 5800 Pleven, Bulgaria

Summary: At the end of 2019, a new human coronavirus (NHCV) was registered by the WHO in December, and three months later, on March 11, 2020, a pandemic was declared. The unknown strains are characterized by high morbidity, but also by the formation of a growing share of **irreversible losses** among the population. Bulgaria is included in the black statistics of COVID-19. As claimed by the analysis of the data, by the end of the first half of 2021, since the beginning

of the pandemic of COVID-19 in Bulgaria, the mortality rate is defined as increasing, (more than 250 per 100,000 people). The data show that according to this indicator the country ranks is eighth among about a little over 200 countries. The analysis indicates several groups of risks factors, including the age structure of the population and the incidence of severe chronic diseases (SChD). In Bulgaria, the peak of mortality coincides with that of the development and spread of NHCV. Knowledge and analysis of the risks of increased mortality are important for the development of programs for their reduction in favor of health risk management.

Key words: new human coronavirus, irretrievable losses, risk factors / causes, Bulgaria

1. Въведение.

В края на 2019 г., през декември е регистриран **нов човешки коронавирус** (НЧКВ) от СЗО, а три месеца по-късно, на 11 март, 2020 г., е обявена пандемия. [1] Непознатите щамове, се характеризират с висока заболяемост, но и със сформирани на растящ дял на **безвъзвратните загуби** сред населението. [2] Особено показателен е проблемът със смъртността от COVID-19 в Италия [3] в началото на пандемията през 2020 г. и в Индия от 2021 г. – по 2000 починали на 24 ч. по данни на МЗ на страната [4-6] Смъртността сред засегнатите страни крие рискове от еднопосочни промени в социума с непредвидени размери на загуба на най-ценния ресурс: човешкият. България е включена в черната статистика на COVID-19. [2-5,8-10] Има ли изход и каква е посоката в новата реална действителност?

2. Цел.

Да се представи и анализират групи причини/ **рискови фактори** за смъртността от COVID-19 в България ведно със сравнителна постановка на ситуацията с цел по-доброто изясняване на разбирането на процесите и обстоятелствата свързани с явлението COVID-19, за оптимизиране на противодействието и контрола над болестта в полза на здравния риск мениджмънт.

3. Методи.

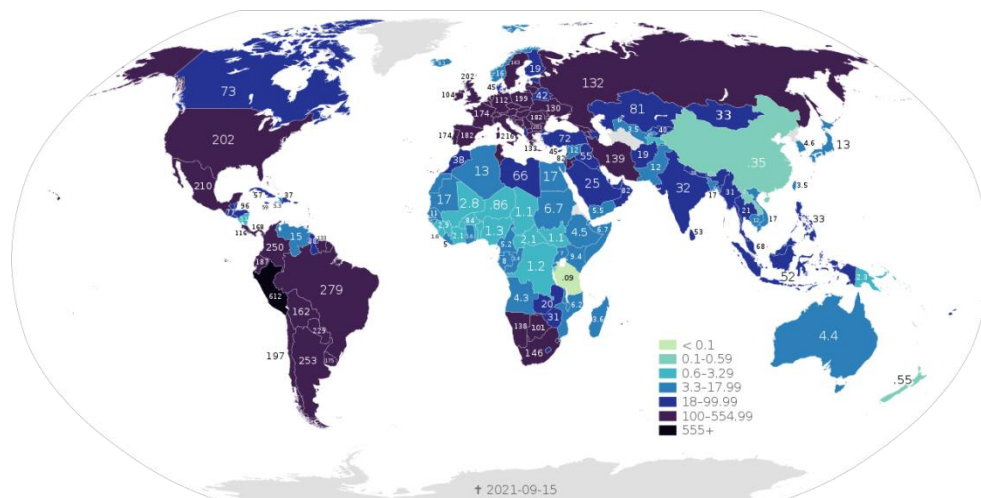
Критичен документален анализ. Изследвани са база данни от **МЗ [5], НСИ [2] и ЕИП [1]** за България. Изследвани са безвъзвратните загуби (**смъртността**) сред населението т.е. наблюдава се съвкупността на починалите. Единиците на тази съвкупност се регистрирани в момента на настъпване на смъртта установявана към 31.12. на съответната година. Обхватът на изследването е за една календарна година. Включени са всички умрели, на които обичайното местоживееие (**настоящ адрес**) е в Република България. Статистическата единица е „умрели лица”, а статистическата съвкупност е „умирания” в географски обхват съответстващ на административно-териториалното деление на страната към 31.12. на съответната година - населени места, общини, области и статистически райони. Показателят е за *брой починали на 1 млн. население, с отчитане за две седмици* при изпълнение на съответните нормативни актове.

Използван е и **онлайн-инструмента Our World in Data**. Показателят е за *брой починали на 1 млн. население, с отчитане за една седмица*.

4. Резултати.

Според анализа на данните, до **края на първото полугодие на 2021 г.** от началото на пандемията в България смъртността е определена като растяща, с регистрирана смъртност повече от 250 на 100 000 души. Данните посочват, че по този показател страната заема осмо

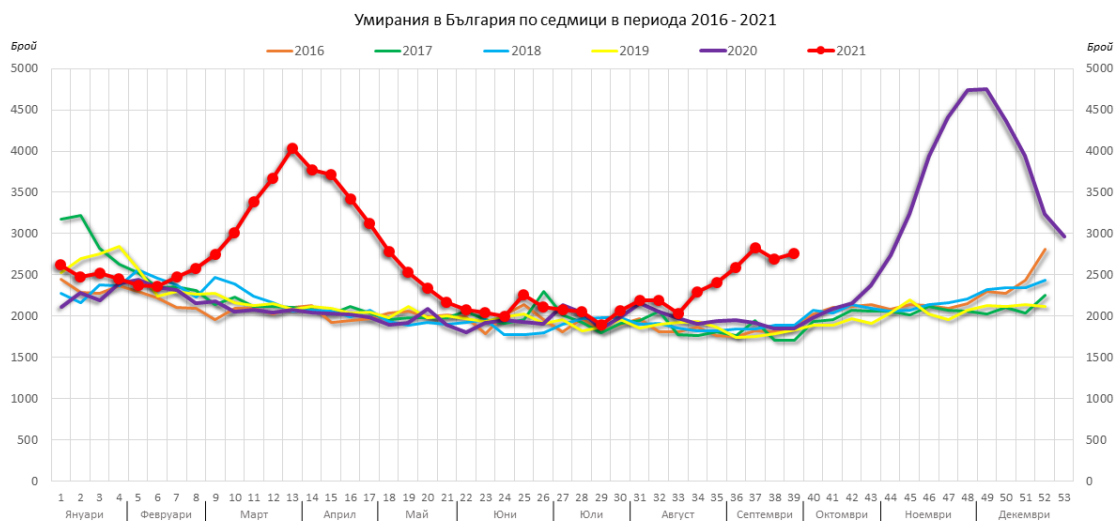
място сред около малко над 200 страни. (Worldometer; <https://www.worldometers.info/coronavirus/>) Сред страните на ЕС е посочено заемане на трета позиция за 2020, но първа за 2021 г. (Единен информационен портал - COVID-19 | coronavirus.bg) Отчетено е от НСИ (Смъртност, Национален статистически институт ([nsi.bg](https://www.nsi.bg/bg/content/3004/смъртност)), <https://www.nsi.bg/bg/content/3004/смъртност>), че има завишаване на дела на починалите по всички причини в определения на седмична база в субпериоди (втора и трета вълна), сравнено със същите през последния петгодишен период (36% и съответно 30%). Според СЗО около 3.4% от доказано заразените с COVID-19 са починали, което далеч надвишава смъртността от сезонния грип (под 1%). (Фигура 1)

Фигура 1. Световна карта за смърт причинена от COVID-19 по държави. [11]
(Източник : File:COVID-19_Outbreak_World_Map_Total_Deaths_per_Capita.svg)

По данни на НСИ броят на умираанията в България за 2020 година е с около 15 хил. души повече от средно годишния за последните 5 години (Фигура 2):

1. 2020г. – 123 118 починали
2. 2019г. – 108 083 починали
3. 2018г. – 108 526 починали
4. 2017г. – 109 791 починали
5. 2016 г. – 107 580 починали
6. 2015 г. – 110 117 починали

Забележки:

1. Данните за 2021 и 53-та седмица на 2020 г. са предварителни.
2. Данните включват всички български граждани с настоящ адрес в страната, независимо от мястото на смъртта, както и чуждите граждани с настоящ адрес в страната, починали в България.
3. Данните са разпределени по седмици според датата на смъртта.

Фигура 1. Умирания в България по седмици, 2016-2020 г.[12]
(Източник: nsi.bg/sites/default/files/files/pages/covid/D_2_2021_W39.png)

По официални данни починалите от коронавирус през 2020 г. са отчетени на близо 8000 (на щаба за борба с епидемията) при завишена смъртност спрямо предишни години - с около 15 000 души.

Според една **хипотеза** смята се, че епидемията има освен **преки, но има и косвени жертви**. За косвени се посочват пациенти, неприети в болница поради различни причини (например претоварване на системата, времеви аспекти, като закъснение, отлагане и др.)

Анализът на данните посочва също така и **тезата**, че има и **скрита смъртност от коронавирусна инфекция** (например с дял от население с нерегистрирано заболяване, непотърсили болнично лечение и др.) .

На фонов план се обсъжда и **трета теза** за неотчетени като преки жертви на COVID_19. Това са група излекувани от COVID-19, но с настъпил летален изход месеци по-късно поради усложнения.

Анализът посочва няколко **групи рискови фактори**, между които и възрастова структура на населението, и заболяемост от тежки хронични заболявания (ТХЗ). По данни на ЕИП, най-голям дял за смъртност е наличен за хора над 60 г. възраст с регистрирани други ТХЗ. []

Анализът посочва няколко **фундаментални групи фактори**, които се намират в тясно взаимодействие и времева динамичност със смъртността от COVID-19:

1. Свързани с вируса.
2. Свързани със средата.
3. Свързани с човека.

Причините за високата смъртност в широк обхват са с комплексен характер и са свързани както с епидемиологията на COVID-19, така с някои допълнителни фактори с негативно влияние, като: възрастова структура на населението, заболяемост от тежки хронични

заболявания, състоянието на здравната система, здравният риск мениджмънт – управлението на отделните вектори на една и съща криза – породената от COVID-19.

5. Заключение.

Смъртността от НЧКВ е реален факт.

В България пикът на смъртността съвпада с този на развитието и разпространението на НЧКВ. Налични са рискови фактори с различна генеза предиктори на завишена смъртност при НЧКВ. Познаването и анализът на рисковете за повишена смъртност имат значение за изработване на програми за редукцията им в полза на здравния риск мениджмънт.

Библиография

1. Единен информационен портал (ЕИП), <https://coronavirus.bg/bg/statistika>
2. Смъртност | Национален статистически институт (nsi.bg) <https://www.nsi.bg/bg/content/3004/смъртност>
3. Статистика, анализи, коментари, trakiaworld.com/2020/03/31/PALEN-HAOS-V-STATISTIKATA/
4. Коронавирус - Статистика по странам [18.10.2021] - Карта заражений, графики (minfin.com.ua), [//index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/geography/](http://index.minfin.com.ua/reference/coronavirus/geography/)
5. Разпространение на COVID-19 по света, <https://www.mh.government.bg/bg/informaciya-za-grazhdani/razprostrnenie-na-covid-19-po-sveta-danni-na-ecdc/>
6. COVID-19 situation update for the EU/EEA, as of 15 October 2021 (europa.eu) www.ecdc.europa.eu/en/cases-2019-ncov-eueea
7. Европейския център за профилактика и контрол на заболяванията, Европейски център за профилактика и контрол върху заболяванията (ECDC) | Европейски съюз (europa.eu)
8. Joseph, Andrew. WHO declares coronavirus outbreak a global health emergency. // Stat News, 30 January 2020. Посетен на 30 January 2020.
9. Wee, Sui-Lee. W.H.O. Declares Global Emergency as Wuhan Coronavirus Spreads. // 30 January 2020. Посетен на 30 January 2020.
10. Tracking coronavirus: Map, data and timeline, bnonews.com/index.php/2020/04/the-latest-coronavirus-cases/
11. Световна карта за смърт причинена от COVID-19 по държави.
File:COVID-19_Outbreak_World_Map_Total_Deaths_per_Capita.svg
12. Умирения в България по седмици, 2016-2020 г.
nsi.bg/sites/default/files/files/pages/covid/D_2_2021_W39.png